

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 31 oktober 2021

thema: broodverhalen – gelezen: Marcus 6,30-44 ; Marcus 8,1-9 ; Marcus 8,13-21

Toespraak Franck Ploum

1.

Na twee verschrikkelijke, verwoestende en de-humaniserende wereldoorlogen die uitgevochten werden op het Europese continent, stond er een aantal mensen op met een visioen: nooit meer oorlog in Europa. Om hun visioen werkelijkheid te laten worden was het noodzakelijk dat aartsrivalen Frankrijk en Duitsland geen macht over en toegang zouden hebben tot grote hoeveelheden kolen en staal ten behoeve van tanks en bommenwerpers. Ze lanceerden de Europese Kolen en Staal Gemeenschap. Ook Italië, Groot-Brittannië en de Benelux-landen werden gevraagd hun kolen en staalproductie in de gemeenschap onder te brengen. Daarmee werd in 1952 de basis gelegd voor een continent in relatieve rust en vrede en voor de Europese eenwording.

In diezelfde periode is er ook wereldwijd een beweging van humaniteit op gang gekomen. De burgerrechtenbeweging onder leiding van mensen als Albert Schweitzer en Abbé Pierre dwongen in 1948 in de vergadering van de Verenigde Naties de Internationale Mensenrechten Verklaring af.

Zonder visioen, zonder vergezicht verwildert het volk, wie alleen maar is overgeleverd aan de dagelijkse dingen verliest zicht op toekomst. Wie zich alleen bezig wil houden met zichzelf, met eigen geld en goed, eigen land en eigen volk verliest de verbinding met de gemeenschap, dichtbij en ver weg. En dat leidt in veel gevallen tot onvrede, onrust, oorlog en erger.

Het visioen van de grondleggers van de EU heeft er in elk geval voor gezorgd dat we hier al ruim 75 jaar in vrede kunnen leven. Dat is ongekend voor het Europese continent. Het vergezicht werd weliswaar economisch ingestoken, maar die economie had een doel: langdurige vrede en samenwerking, welvaart en vooruitgang voor het hele continent. Er werd gewerkt vanuit een gedeeld uitgangspunt en vanuit gedeelde waarden, waarvan onderlinge solidariteit een belangrijke was.

2.

De broodverhalen uit het Marcusevangelie spelen zich af op een woeste plaats, in woestenij. Dat is geen geografische aanduiding, maar duidt op een situatie. Het rijmt op het scheppingsverhaal: de aarde was woest en ledig. Het volk dat zich rond Jezus heeft verzameld zit in een onleefbare situatie na de totale vernietiging door de Romeinse legers, het volk heeft geen vergezicht, geen visioen meer voor ogen. We kennen dit type verhalen uit de meerdere evangeliën en ze worden niet zelden aangeduid als 'boordvermenigvuldiging'. Maar dat staat nergens.

Er is sprake van brood delen en niet van een toverkunstje waardoor het brood zich vermenigvuldigt. Sterker nog: Jezus vraagt de leerlingen nadrukkelijk om uit te delen wat ze hebben, wat er aanwezig is.

De reactie van de leerlingen in het eerste verhaal over brooddeling is typerend. 'Moeten we voor tweehonderd denariën brood gaan kopen?' (Mc 6, 37). In feite zeggen ze: weet je wel wat dat kost? Is dat niet het standaardantwoord van politiek en economen wanneer je spreekt over sociale keuzes, humanitaire hulp, onderlinge solidariteit. Alles wordt bekeken vanuit economisch perspectief, vanuit het kostenaspect. Zelden of te weinig vanuit een groter perspectief waarin gekeken wordt wat er te winnen is aan menselijkheid, aan waardigheid, aan winst voor de samenleving, aan welzijn en daarmee op lange termijn dus ook aan welvaart. Maar dat niet alleen: er wordt ook altijd gekeken op de korte termijn. Nu kost het teveel. Al die klimaatmaatregelen zijn nu te duur, maar zelden hoor je dat het gesprek gaat over de kosten op lange termijn wanneer je nu niets doet. Nooit hoor je kostprijs in vernietiging van milieu, natuurgebieden, biodiversiteit. Het economisch denken ook op wereldschaal wordt gedomineerd door de kapitaaljagers, de korte termijn. De lange termijn is kennelijk een ingewikkeld verhaal, wanneer er geen zicht is op snel gewin, of goede pr voor wie er aan bijdragen. Het is eenvoudiger om met miljardensteun de KLM in de lucht te houden dan slachtoffers van de toeslagenaffaire €30.000 uit te keren.

Tegenover dit economisch denken, stelt Jezus een andere omgang met elkaar en die andere omgang heeft ook een economisch perspectief, namelijk die van de 'economie van het genoeg'. Deel wat je hebt, geef wat je kunt geven en je zult zien dat je een heel eind komt. Vraag niet onmiddellijk naar het prijskaartje, maar open je ogen voor wat het oplevert in de sociale economie. Het doet me denken aan een emeritus-hoogleraar economie die in een interview zei: 'toen ik dit vak vijftig jaar geleden begon te doceren op de middelbare school, toen heette het geen 'economie' maar 'huishoudkunde'. Hij vond dat een veel betere en bredere benadering. Huishoudkunde gaat immers niet alleen over geld, maar het draaien van een huishouden gaat over omgang met geld en goed met concrete mensen voor ogen, met de verlangens en wensen van ieder die deel uit maakt van dat huishouden voor ogen. Het is gericht op lange termijn en niet op kort en snel gewin. Maar daar is wel een basis voor nodig, gedeelde uitgangspunten, gedeelde waarden, overeenstemming over wat je met elkaar belangrijk vindt.

3.

Hoe is het met de gezamenlijk uitgangspunten van de EU gesteld? Welke waarden worden nog gedeeld? Wat is het vertrekpunt van hun huidige denken. Zouden de grondleggers zich nog in deze Europese Unie kunnen herkennen? De komst van de vele vluchtelingen naar Europa werkt als een splijtzwam, het toont aan dat de Europese Unie inmiddels vele lidstaten heeft en in de afgelopen decennia flinke uitbreidingen heeft gekend, maar dat al die lidstaten onderling absoluut geen waardengemeenschap meer vormen. Je bent Europeaan wanneer je een Europees paspoort hebt en je behoort als land bij Europa wanneer je aan vooral economische, financiële, politieke voorwaarden voldoet. Maar een toekomstperspectief vanuit gedeelde waarden is ver te zoeken.

Het moge duidelijk zijn dat het een spannende tijd wordt. Ook in ons eigen land, waar kritiek op de EU groeiend is en de vraag 'wat kost dat wel niet' voor in de mond ligt. Waarmee ik overigens niet wil zeggen dat je geen kritiek mag hebben op de EU. De huidige EU is alles behalve de gedroomde samenwerking van het begin. Ja, ze hebben van woestijn, een volkomen kapotgeschoten en gebombardeerd Europa, een arm en dood-gebeukt Europa, vruchtbaar land gemaakt, maar nu zit het net als de rest van de wereld gevangen in een neoliberal economisch model van denken en handelen. Veel landen willen de vruchten, maar niet de solidariteit. Andere landen willen niet langer betalen voor een ander land en hebben het speelveld verlaten via een brexit.

De botsing tussen waarden-gestuurd en economie-gestuurd denken, tussen solidariteit en nationaal belang, tussen natiestaat en de Europese beweging is gaande. Het populisme viert in onze landen hoogtij en als het om thema's als migratie gaat is het ook opvallend dat de botsing tussen landen zich veelal voltrekt langs een soort grens die je kunt trekken tussen Noordwest-Europa en Midden-Oost Europa. De landen die zelf decennialang te lijden hebben gehad van onderdrukking, inperkingen van denken en doen, van afsluiting middels een Muur gaan nu voorop in de gedachte van Fort Europa.

Al hun jong bevochten vrijheden en mogelijkheden, houden kennelijk op aan hun eigen grenzen.

4.

Deel uit wat je hebt en kijk wat er gebeurt. Denk niet onmiddellijk in geld en kosten in 'wie gaat dat betalen' of in 'wat levert het ons op'. Dat zijn gedachten die beperken, die tegenhouden, die ervoor zorgen dat er niets gebeurt. De vraag is: Wat is je visioen? Welk vergezicht hanteer je? Welke noden signaleer je?

Wie naar deze gemeenschap, op leeftijd, in dit immense gebouw, kijkt met een economische bril die kan de deuren dicht doen. Maar we zijn mensen met een droom, een verlangen, een visioen: een plek van inspiratie, van vieren en gemeenschap. En die gedeelde droom is het fundament van deze gemeenschap. En zie: we zijn er nog steeds, vanuit de inhoud, niet vanuit groot en snel gewin, geen bergen om op te slaan in schuren, geen hordes mensen, maar genoeg om van te leven.

Hier op deze plaats en op vele andere plaatsen willen we onszelf oefenen in solidariteit en onszelf en elkaar een andere manier van omgaan met geld en goed voorhouden. Dat is nodig. Wij zijn immers niet anders dan de leerlingen, die na twee brooddelingen toch weer terugvallen in de oude reflex: *O help, het brood is op (Mc,8,13vv) wat nu?!* Zo vergaat het ons ook. We leven in een neoliberale wereld en of we willen of niet, ook wij zijn daardoor geïnfecteerd. Dat denken zit ook in ons. Dus onze reflexen, als het gaat om economie, of visioenen, of projecten en zelfs solidariteit, worden daardoor aangestuurd.

5.

En toch... Veel mensen willen vasthouden aan de humanistisch-religieuze waarden, van o.a.

solidariteit, die onze cultuur heeft gevormd en onze identiteit bepaald. Leggen we ons neer bij de schijnbaar onontkoombare feiten, of zoeken we tochtgenoten die met ons weigeren dit als enig mogelijke route te zien? Er is een andere route mogelijk. De Schrift haalt ons weg bij de neoliberale economie en brengt ons terug naar de 'huishoudkunde', naar daar waar mensen hun gewone leven leiden en in veel gevallen eerder proberen te overleven, dan aan leven-ten-volle toe komen. Plekken die niet in de spotlight staan en in het nieuws komen, woeste plekken, woestenij. Er moet met elkaar geoefend worden in saamhorigheid en humaniteit, gewoon op de plek waar we leven.

Waar laten wij ons door leiden? In ons dagelijks leven? In onze omgang met elkaar? Met de vreemdeling? Met onze mede-Europeanen? Op plekken als deze blijven we in elk geval herhalen en zeggen en lezen en zingen dat het streven is om ons te laten leiden door wat en wie kracht geeft aan wat zwak is, licht brengt waar duister heerst, stem geeft aan wie stemloos zijn, tochtgenoot is van de vreemdeling en het hart laat zegevieren boven allerlei economische, politieke en macht-gerelateerde afwegingen.

Zeg Amen – zo moge het zijn.